

ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

ВОЛИНСЬКИЙ О. О.,
аспірант аспірантури і докторантури
(Національна академія
Служби безпеки України)

УДК 343.2/.7: 343.1

ДЕТЕРМІНАЦІЯ НЕЗАКОННОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

У статті висвітлено питання детермінації незаконного звільнення від кримінальної відповідальності. Наведено погляди зарубіжних учених щодо детермінант й мотивів незаконного звільнення від кримінальної відповідальності та інших видів незаконного припинення кримінального переслідування. Автором запропоновано перелік ключових факторів, що детермінують незаконне звільнення від кримінальної відповідальності в кримінальному процесі України та перспективи подальших досліджень щодо їх нейтралізації та позитивної зміни.

Ключові слова: незаконне звільнення від кримінальної відповідальності, правоохоронні та судові органи, кримінальне судочинство, фактори, мотиви, детермінанти.

В статье освещены вопросы детерминации незаконного освобождения от уголовной ответственности. Приведены взгляды зарубежных ученых по детерминации и мотивам незаконного освобождения от уголовной ответственности и других видов незаконного прекращения уголовного преследования. Автором предложен перечень ключевых факторов, которые детерминируют незаконное освобождение от уголовной ответственности в уголовном процессе Украины и перспективы дальнейших исследований по их нейтрализации и позитивного изменения.

Ключевые слова: незаконное освобождение от уголовной ответственности, правоохранительные и судебные органы, уголовное судопроизводство, факторы, мотивы, детерминанты.

In the given article the problem of determination of illegal exemption from criminal charges is covered. Views of foreign scientists on determinants and motives of unlawful exemption from criminal responsibility and other types of unlawful termination of prosecution are presented. The list of the key factors that determin illegal exemption from criminal charges in criminal proceedings of Ukraine and prospects for further research on their neutralization and positive changes are suggested by the author.

Key words: illegal exemption from criminal charges, law enforcement and judicial authorities, criminal justice, factors, motives, determinants.

Вступ. Попри важливість вирішення питання запобігання поширенню явища незаконного звільнення від кримінальної відповідальності в органах кримінальної юстиції, до цього часу на науковому та загальнодержавному рівнях кримінальні процесуальні аспекти й проблема детермінації незаконного звільнення від кримінальної відповідальності предметно не розглядалися, правові та організаційні заходи протидії зазначеному явищу не впроваджено і дотепер.

При цьому в більшості країн світу проблема боротьби з незаконним звільненням від кримінальної відповідальності вирішується шляхом закріплення в положеннях законодавства про кримінальну відповідальність відповідних норм, що слугує стримуючим фактором до поширення цього негативного явища. Зарубіжними науковцями А. Сенельниковим, А. Зеленським, С. Ольковим та ін. досліджено питання незаконного звільнення від кримінальної відповідальності та інших видів незаконного припинення кримінального переслідування.

Враховуючи викладене, автором за результатами узагальнення міжнародного досвіду, поглядів зазначених учених і власних досліджень пропонується виокремити ключові детермінанти незаконного звільнення від кримінальної відповідальності в кримінальному процесі України, визначити перспективи подальших наукових досліджень окресленої проблематики.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ключових факторів, що детермінують незаконне звільнення від кримінальної відповідальності в кримінальному процесі України, перспектив подальших наукових досліджень щодо їх нейтралізації та позитивної зміни.

Результати дослідження. Поширення корупції в органах державної влади створює умови до подальшої інтеграції правоохоронних і кримінальних структур, утворення системи «вибіркового» правосуддя. Нагальною є потреба побудови дієвого механізму захисту системи кримінальної юстиції від внутрішнього негативного впливу, усунення умов до застосування норм чинного законодавства, всупереч завданням кримінального судочинства. У цьому контексті все більшої актуальності набуває питання запобігання та протидії такому негативному явищу, як **незаконне звільнення від кримінальної відповідальності** (звільнення від кримінальної відповідальності, яке здійснено з грубим порушенням норм кримінального та кримінального процесуального законодавства, без врахування фактичних обставин скоєного злочину та з викривленням істини [2]).

Результати аналізу матеріалів документування спецпідрозділами Служби безпеки України правопорушень, що пов'язані із сприянням суб'єктам в уникненні кримінальної відповідальності, свідчать про їх значне поширення в середовищі правоохоронних органів. За наявними даними, слідчі та співробітники оперативних підрозділів реалізують протиправні наміри із сприяння винним в уникненні кримінальної відповідальності шляхом приховування злочинів від реєстрації, невжиття заходів із кримінального переслідування осіб, фальсифікації матеріалів кримінальних проваджень, створення штучних умов для їх закриття. До того ж прокурорами різних рівнів під час судових розглядів кримінальних проваджень вимагаються та отримуються грошові кошти за відмову від підтримання державного обвинувачення, суддями – за створення умов до перекваліфікації злочинів з подальшим звільненням осіб від кримінальної відповідальності або від покарання [8].

Суспільна небезпека та відносна масовість вчинення вищевказаних кримінально-процесуальних правопорушень потребує розробки та впровадження системи заходів правового й організаційного характеру. Одним із перших кроків у цьому напрямі є виявлення та дослідження факторів, що детермінують незаконне звільнення від кримінальної відповідальності та інші види незаконного припинення кримінального переслідування. Проте, незважаючи на актуальність та важливість вирішення окресленого завдання, до цього часу вітчизняними вченими проблема детермінації незаконного звільнення від кримінальної відповідальності предметно не вивчалася. Науковцями Ю. Бауліним, В. Півненком, С. Яценком та ін. питання законності звільнення від кримінальної відповідальності розглядалися переважно в контексті відповідності інституту звільнення від кримінальної відповідальності презумпції невинуватості та створення пропозицій із вдосконалення процесуальної форми його

застосування [1]. В. Дробот досліджував кримінально-правовий аспект кваліфікації діянь, пов'язаних з незаконним звільненням від кримінальної відповідальності [3]. Тому при визначенні факторів незаконного звільнення від кримінальної відповідальності в кримінальному процесі України пропонуємо врахувати висновки зарубіжних учених А. Сенельникова, А. Зеленського та С. Олькова.

Так, А. Синельников у якості причин досліджуваної категорії посягань на правосуддя розглядав деформації психіки (викривлення потреб, інтересів, цінностей та мотивації діяльності) посадових осіб органів кримінального переслідування, що закономірно призводять до ухилення їх від реалізації обов'язку кримінального переслідування. На думку науковця, мотивами таких правопорушень є прагнення до отримання особистої вигоди (в основному корисливого характеру), слідування «хибним уявленням про інтереси служби» і так звані «анархістсько-індивідуальні збудники». Формування особисто-корисливих мотивів суб'єктів кримінальної юстиції та їх реалізація головним чином спричинені впливом таких факторів:

- низький рівень правової культури, правовий нігілізм співробітників правоохоронних органів, стійка деформація їх правосвідомості;
- недостатнє матеріальне забезпечення співробітників органів правопорядку, його неспіврозмірність характеру та об'ємам виконуваної ними роботи;
- безконтрольність, корпоративна солідарність та «кругова порука» в середовищі правоохоронних органів, що забезпечує низький рівень покарання за відповідні діяння, навіть у разі їх виявлення керівництвом.

Серед зазначених детермінант, безконтрольність та неадекватність покарання дослідник вважає ключовими факторами у формуванні особисто-корисливої мотивації та інших видів мотивів до незаконного ухилення від здійснення кримінального переслідування [10].

Інший російський вчений А. Зеленський зазначив, що коло факторів, які детермінують незаконне звільнення від кримінальної відповідальності, охоплює розслідування, діяльність органів розслідування, різноманітні сфери соціальної дійсності.

Частину зазначених факторів науковець вважає такими, що мають по відношенню до суб'єкта діяльності об'єктивний характер, серед них:

- робоче навантаження слідчого;
- недостатнє матеріальне та науково-технічне забезпечення;
- протидія розслідуванню;
- умови роботи органів розслідування;
- недоліки кримінально-правового, кримінально-процесуального та адміністративно-регулювання процесів виявлення інформації про правопорушення та порядок застосування закону.

До другої групи факторів дослідник відніс ті, що знаходяться «всередині» суб'єктів незаконного звільнення від кримінальної відповідальності: мотиви діяльності слідчого та працівників дізнання, особистісні якості цих осіб та обставини, за яких здійснюється розслідування. При цьому мотиви розглядуваної категорії кримінально-процесуальних правопорушень дослідник характеризує як особисто-корисливі, службово-корисливі та інші особисті мотиви.

На думку А. Зеленського, наведені фактори діють переважно опосередковано, впливають на формування та реалізацію протиправного наміру комплексно. Також у формуванні протиправного наміру вирішальну роль відіграють особисті якості суб'єктів кримінального переслідування. Тому для запобігання незаконному звільненню від кримінальної відповідальності основну увагу слід приділяти профілактичним заходам підбору, вихованню кадрів та їх професійній підготовці [4].

С. Ольков, досліджуючи кримінально-процесуальні правопорушення сторони обвинувачення, дійшов висновку, що таким правопорушенням притаманна значна кількість характерних лише їх умов (формальна сторона процесу, суб'єкти кримінального судочинства, їх взаємовідносини та ін.). Враховуючи специфіку протиріч у сфері забезпечення законно-

сті, можливі варіації співвідношення факторів та їх впливу на формування енергетичного потенціалу для правопорушень, дослідник виокремив наступні найбільш загальні детермінанти кримінально-процесуальних правопорушень у сфері забезпечення законності:

- зниження престижу закону в житті суспільства, наявність неякісних, застарілих неефективних законів та інших нормативних актів, невідповідність кримінально-процесуальних приписів організаційним формам їх реалізації;
- незадовільне матеріально-технічне й кадрове забезпечення правоохоронних органів кримінального судочинства;
- недоліки контролю за правоохоронними органами, що забезпечують кримінальне судочинство;
- недоліки реалізації юридичної відповідальності за кримінально-процесуальні правопорушення;
- незнання закону, протиправні установки та інші фактори [7].

Результати аналізу наведених положень вказують на те, що головними чинниками, які сприяють поширенню діянь, пов'язаних із незаконним звільненням від кримінальної відповідальності, є прагнення посадовців до отримання особистої вигоди, безконтрольність, неадекватність покарання, що, певним чином, пов'язані з недостатнім матеріальним забезпеченням, недосконалими та застарілими законами, іншими чинниками. Такі фактори віднесені науковцями до груп причин і умов об'єктивного та суб'єктивного характеру. При цьому погоджуємось з міркуваннями М. Майстренко щодо умовного відмежування понять «причина» та «умова» й пропонуємо детермінацію протиправної діяльності розглядати як систему детермінант, що породжують конкретний поведінковий акт. Поняття «фактори злочинності» розуміємо як родове збірне поняття, структурними елементами якого є причини, умови, кореляційні залежності, мотивація, криміногенна ситуація, віктимологічна поведінка [11].

Узагальнюючи та враховуючи результати вищевказаних досліджень, визначену чинним Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України) процесуальну форму кримінального провадження, та матеріали правозастосовчої практики щодо протиправної діяльності посадових осіб правоохоронних і судових органів, пов'язаної із сприянням суб'єктам правопорушень в уникненні кримінальної відповідальності, пропонуємо виокремити наступні фактори незаконного звільнення від кримінальної відповідальності в кримінальному процесі України:

1. Недосконалі законодавчі акти.

1.1. Відсутність досконалих нормативно-правових актів знижує ефективність діяльності правоохоронних органів щодо попередження та викриття діянь, спрямованих на незаконне звільнення осіб від кримінальної відповідальності. Наразі можемо говорити про те, що кількість встановлених фактів таких зловживань у порівнянні з їх фактичною кількістю є незначною.

На нашу думку, основними причинами цього є те, що надані чинним кримінальним процесуальним та іншим законодавством засоби виявлення й фіксації інформації про розглядувані кримінально-процесуальні правопорушення не відповідають постійно зростаючому рівню організації суб'єктів, які їх вчиняють. Так, практично всі оперативно-розшукові та слідчі дії, а також заходи забезпечення кримінального провадження потребують погодження прокуратури й проводяться на підставі ухвали слідчого судді або суду (проведення негласних слідчих (розшукових) дій, відсторонення службових осіб від посади, вилучення документів та накладення арешту на майно тощо. [6]. Все це призводить до відсутності належної процесуальної самостійності уповноважених підрозділів, усуває можливості для попередження та своєчасного реагування на вчинення протиправних діянь, ускладнює процес отримання й закріплення доказової бази. Слід враховувати також те, що службові особи сторони обвинувачення є кваліфікованими юристами, реалізують протиправні наміри приховано, а це ще більше ускладнює виявлення та фіксацію діянь, пов'язаних з незаконним звільненням від кримінальної відповідальності.

1.2. Недосконалі законодавчі акти у сфері кримінального та кримінального процесуального права, якими визначаються підстави й процедура здійснення кримінального переслідування та звільнення від кримінальної відповідальності, створюють умови для побудови посадовими особами правоохоронних і судових органів «механізмів» незаконного звільнення від кримінальної відповідальності.

З метою сприяння особам в уникненні кримінальної відповідальності уповноважені посадові особи можуть використовувати невдалі визначення складу злочину, що не в повній мірі охоплюють ті чи інші суспільно небезпечні явища. Прикладами є диспозиції ст. ст. 205, 212, 190 та інших статей Кримінального кодексу України (далі – КК України) [5]. Оскільки кваліфікація в зазначених статтях цілком залежить від показань суб'єкта правопорушення, в окремих випадках він повинен «фактично переконати» слідчого або суддю в тому, що при створенні підприємства мав мету та умисно вчиняв злочини у сфері господарської діяльності або позичав кошти без мети їх повернення тощо. За таких обставин слідчий, відпрацювавши суб'єкту правопорушення певну лінію поведінки та не долучивши до матеріалів провадження докази мети або умислу (в разі їх наявності), може скласти постанову про закриття кримінального провадження за відсутністю складу злочину.

При тому недоліки кримінального процесуального законодавства також можуть використовуватись стороною обвинувачення для створення умов незаконного звільнення від кримінальної відповідальності. Запропонований чинним КПК України порядок звільнення від кримінальної відповідальності дає змогу службовій особі уникнути обов'язку проведення кримінального переслідування або повного та всебічного дослідження обставин кримінального правопорушення. Так, відповідно до ст. ст. 286, 288, 314 КПК України, підозрюваного може бути звільнено від кримінальної відповідальності на будь-якому етапі досудового розслідування без проведення його в повному обсязі з подальшим винесенням постанови про закриття кримінальної справи та звільнення особи від кримінальної відповідальності під час попереднього судового розгляду, що свідчить про послаблення процесуальних гарантій законності застосування інституту [1].

Як свідчить практика, уповноваженими службовими особами за матеріальну винагороду приймаються процесуальні рішення, спрямовані на перекваліфікацію інкримінованих особі правопорушень на злочини меншої тяжкості, з метою створення штучних умов для застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності або визнання недопустимості доказів, отриманих при проведенні негласних слідчих розшукових дій в такому кримінальному провадженні. Наведене свідчить про необхідність формування норм права, які в значній мірі обмежуватимуть суб'єктивність прийняття рішення слідчим або іншими особами сторони обвинувачення, забезпечать однозначність їх трактування й застосування.

1.3 Відсутність нормативного закріплення в КК та КПК України поняття незаконного звільнення від кримінальної відповідальності як злочину або кримінально-процесуального правопорушення усуває можливості для профілактики таких негативних явищ шляхом притягнення посадових осіб до ретроспективної юридичної відповідальності.

У більшості країн світу проблема протидії незаконному звільненню від кримінальної відповідальності вирішується шляхом закріплення в положеннях законодавства про кримінальну відповідальність відповідних норм, що є стримуючим фактором до поширення цього негативного явища. Зокрема, ст. 300 КК Російської Федерації та ст. 399 КК Республіки Білорусь «Незаконне звільнення від кримінальної відповідальності» передбачає покарання за незаконне звільнення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваного або обвинуваченого у скоєнні злочину прокурором, слідчим або особою, що проводить дізнання. У законодавстві ряду зарубіжних країн передбачено кримінальну відповідальність за невиконання обов'язку з кримінального переслідування. Так, в КК Федеративної Республіки Німеччини встановлена відповідальність за перешкоджання посадовій особі, що бере участь у кримінальному процесі, притягненню винного до відповідальності; в КК Китайської Народної Республіки – за «умисне вигороджування та звільнення від кримінального переслідуван-

ня винуватого» юридичними співробітниками. У кримінальному законодавстві Республіки Казахстан (ст. 363-1 КК) та Республіки Узбекистан (ст. 241-1 КК) передбачено відповідальність за приховування злочину посадовою особою [2].

Однак, як ми зазначали раніше, в КК України відсутні норми, якими передбачено відповідальність за вищевказані діяння. Реалізація відповідальності службових осіб правоохоронних органів та суду за незаконне звільнення осіб від кримінальної відповідальності за статтями КК України, що передбачають подібні злочини (зловживання владою або службовим становищем, службове підроблення), є неефективною з ряду причин. Зокрема, вказані діяння не є ідентичними з точки зору об'єкта посягання, суб'єкта та ступеня суспільної небезпеки діяння. Отже, можемо говорити про відсутність будь-якої відповідальності за вчинення діянь, спрямованих на незаконне звільнення осіб від кримінальної відповідальності, якщо вони не пов'язані з вчиненням інших правопорушень.

2. Недоліки контролю діяльності сторони обвинувачення та реалізації юридичної відповідальності за діяння щодо незаконного звільнення від кримінальної відповідальності.

Зазначені фактори тісно корелюють з проблемами законодавчої регламентації діяльності правоохоронних органів, що здійснюють оперативно-розшукові та кримінально-процесуальні функції. Однак, дієвість контролю за законністю кримінальної процесуальної діяльності та реалізація відповідальності за вчинення правопорушень стороною обвинувачення залежить також від адміністрування процесів виявлення інформації про вчинення правопорушень, обліку процесуальних рішень і доказової бази, що є умовою встановлення обставин протиправної діяльності та кола причетних посадових осіб.

У чинному КПК України посилено прокурорський та судовий контроль за проведенням досудового розслідування. Проте, як свідчить практика, поширення корупції в органах прокуратури та суду призводить до того, що посадові особи, на яких покладено функції контролю за додержанням законності в кримінальному провадженні, з метою отримання неправомірної вигоди самі вчиняють дії, спрямовані на незаконне звільнення осіб від кримінальної відповідальності або від покарання.

При отриманні інформації щодо таких неправомірних дій представників сторони обвинувачення довести умисне сприяння ними особам в уникненні кримінальної відповідальності, як і відтворити обставини такої протиправної діяльності, у більшості випадків неможливо. Однією з причин цього є відсутність чіткої регламентації обліку процесуальних рішень та одержаних за результатами їх проведення відомостей, що є умовою для фальсифікації або знищення доказів, приховування слідчим або керівником органу досудового розслідування епізодів протиправної діяльності тощо. За таких умов посадові особи, що вчиняють подібні правопорушення, розраховують уникнути відповідальності, маскуючи свої дії під службову недбалість.

3. Незадовільне матеріально-технічне й кадрове забезпечення правоохоронних органів.

При недостатньому розвитку мережі експертних установ та переважання зловмисниками, особливо організованими злочинними угрупованнями слідчих, у технічному забезпеченні створюються умови для різноманітних порушень, у тому числі незаконного звільнення від кримінальної відповідальності.

Недостатній рівень заробітної плати посадових осіб сторони обвинувачення та її невідповідність інтелектуальним, психологічним та фізичним витратам зазначеної категорії працівників призводить до формування у них особисто-корисливої мотивації до незаконного звільнення від кримінальної відповідальності [4].

Негативний вплив вказаних факторів не завжди призводить до вчинення правопорушення посадовими особами. Такий вплив переломлюється через призму свідомості посадової особи, тому більшість працівників кримінальної юстиції не реагують на пропозиції неправомірної вигоди зацікавленими особами й добросовісно виконують свої обов'язки. Однак, внаслідок неналежної кадрової роботи та поширення корупції, до правоохоронних та судових органів все ж влаштовується значна кількість співробітників, що за своїми моральними та психологічними якостями не відповідають вимогам професії.

4. Оптимальне робоче навантаження співробітників органів досудового розслідування.

У демократичному культурному суспільстві висновок у кримінальному провадженні повинен бути досконалим [7]. При цьому основною умовою високої ефективності розслідування та справедливого судового розгляду є забезпечення відповідності кількості й складності розслідуваних злочинів фізичним можливостям посадових осіб, що проводять розслідування [4]. Дійсно, при оптимальному робочому навантаженні слідчий отримує можливість усебічно та повно дослідити матеріали кримінального провадження, що забезпечить у тому числі належний судовий розгляд та прийняття правильного судового рішення. Якщо робоче навантаження слідчого порушується, то це може призвести до негативних наслідків. У таких умовах у слідчого може змінитися ставлення до роботи, збільшується ризик слідчих помилок, а головне, з'являється можливість до порушення вимог процесуального закону.

5. Протидія розслідуванню зацікавленими особами.

У кримінальному судочинстві діяльність сторони захисту, що спрямована на ухилення суб'єкта злочину від кримінальної відповідальності або створення умов для її пом'якшення, – нормальне явище як вид змагальності обвинувачення й захисту. Однак, на практиці існують такі форми протидії розслідуванню, як, створення штучних доказів, психологічний тиск на слідчого та інших посадових осіб сторони обвинувачення, погрози їм і їх близьким [4]. У разі наявності такого тиску посадовою особою, під впливом страху, за інших обставин, можуть вчинятися дії, спрямовані на незаконне звільнення суб'єктів правопорушення від кримінальної відповідальності.

6. Інші фактори, що впливають на прийняття рішення незаконного звільнення від кримінальної відповідальності. Серед них можемо виокремити особисті негативні якості посадових осіб правоохоронних та судових органів, хибне розуміння ними інтересів служби, нігілістичне ставлення до закону, «кругову поруку» в середовищі правоохоронних органів тощо.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можемо виділити наступні ключові фактори незаконного звільнення від кримінальної відповідальності в кримінальному процесі України: недосконалі законодавчі акти; недоліки контролю діяльності сторони обвинувачення та реалізації юридичної відповідальності за діяння щодо незаконного звільнення від кримінальної відповідальності; незадовільне матеріально-технічне й кадрове забезпечення правоохоронних органів; оптимальне робоче навантаження співробітників органів досудового розслідування; протидія розслідуванню зацікавленими особами. Прямо детермінують формування розглядуваних протиправних рішень негативні якості посадових осіб правоохоронних та судових органів, хибне розуміння ними інтересів служби, нігілістичне ставлення до закону, «кругова порука» в середовищі правоохоронних органів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в дослідженні форм і механізмів незаконного звільнення від кримінальної відповідальності в кримінальному процесі України з подальшим виробленням конкретних пропозицій нейтралізації та позитивної зміни детермінант досліджуваного негативного явища шляхом вжиття заходів соціально-економічного, правового та організаційно-управлінського характеру.

Список використаних джерел:

1. Волинський О.О./Процесуальні гарантії законності застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності/ О.Волинський// Науковий вісник Ужгородського національного університету – Х.: Ужгородський національний університет, – 2013. – № 22. – 229 с.
2. Волинський О.О./Кримінально-правовий та кримінальний процесуальний аспекти запобігання незаконному звільненню від кримінальної відповідальності/[Електронний ресурс] / О. Волинський//Електронний вісник Ужгородського національного університету. – Режим доступу: <http://pap.in.ua/index.php/arhiv-vidannja/17>.
3. Дробот В.П. Кваліфікація заведомо незаконного звільнення от уголовной ответственности [Електронний ресурс] / В.П. Дробот // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – Режим доступу: <http://www.stattionline>.

org.ua/pravo/100/16955-kvalifikaciya-zavedomo-nezakonnogo-osvobozhdeniya-ot-ugolovnoj-otvetstvennosti.html.

4. Зеленський А.В. Незаконне звільнення від кримінальної відповідальності (законодавчі та правозастосовчі аспекти) [Електронний ресурс]: дис. кандидата юридичних наук: 12.00.08/ Зеленський Олександр Володимирович: – 2004. – 188 с. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/nezakonnoe-osvobozhdenie-ot-ugolovnoi-otvetstvennosti-zakonodatelnye-i-pravoprimeritelnye-as> – Назва з екрана.

5. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Відомості Верховної Ради України – 2001, № 25-26, ст. 131 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Назва з екрана.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України: структурно-логічні схеми і таблиці, типові бланки та зразки процесуальних документів: науково-практичний посібник/ [авт. кол.: Андреев Р.Г., Блажівський С.М., Гошовський М.І. та ін.]. – К.: Алерта, 2012. – 736 с.

7. Ольков С.Г. Кримінально-процесульні правопорушення [Електронний ресурс]: дис. доктора юридичних наук: 12.00.09 / Ольков Сергій Геннадійович: – 1994. – 395 с. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/ugolovno-protsessualnye-pravonarusheniya-v-rossiiskom-sudoproizvodstve> – Назва з екрана.

8. Протидія проявам корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/category?cat_id=71490&page=2 – Назва з екрана.

9. Протидія проявам корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/search/results?&mustWords=неправомірно+вигоду&searchPublishing=1&> – Назва з екрана.

10. Синельников В.В. Уголовная ответственность за уклонение от осуществления уголовного преследования и принятие мер к его обеспечению: проблемы законодательной регламентации и дифференциации [Електронний ресурс]: дис. кандидата юридичних наук: 12.00.08/ Синельников В.В.: – 2004. – Режим доступу: <http://lawtheses.com/ugolovnaya-otvetstvennost-za-uklonenie-ot-osuschestvleniya-ugolovnogo-presledovaniya-i-prinyatiya-mer-k-ego-obespecheniyu>.

11. Майстренко М.М./Факторний аналіз злочинів, причини та умови злочинів: основний зміст понять та їх співвідношення [Електронний ресурс] / М.М. Майстренко // Український юридичний портал. – Режим доступу: <http://radnuk.info/statti/558-kriminalolog/15114-2011-01-21-07-29-34.html>.

